

Okuyucu Mektupları / *Reader Letters*

Dijital Çağda Dijital Bir Kütüphane Örneği: İstanbul Bilgi Üniversitesi Kütüphane ve E-Kaynaklar

A Digital Library Example in the Digital Age: İstanbul Bilgi University Library and e-Resources

Banu Elçi*

Öz

Geçmişten beri süregelen geleneksel kütüphane kavramı ve hizmet anlayışından, dijital çağın kütüphane kavramı ve hizmet anlayışına dönüşümünü anlatan bu yazı, teknolojik gelişmeler ve dijital uygulamaların kütüphanecilik alanına entegre edilmesine öncülük eden İstanbul Bilgi Üniversitesi Kütüphane ve e-Kaynaklar örneğine değinmektedir. İstanbul Bilgi Üniversitesi Kütüphane ve e-Kaynaklar'ın sunduğu hizmetler, gelişmeler, uygulamalar ve projelere yer vermektedir. Dijital çağın, dolayısıyla İnternet ve Web'in, dijital kaynakları ve dijital uygulamaları, sosyal ağ etkileşimlerini kütüphane alanına entegre eden pek çok çalışmadan söz etmektedir. Bu bağlamda, kütüphanelerin bildiğimiz ve benimsediğimiz kütüphane kavram ve hizmet anlayışından oldukça farklı bir yapıya dönüşmesini, Bilgi Üniversitesi Kütüphane ve e-Kaynaklar üzerinden örnekler sunarak, ortaya koymaktadır.

Anahtar Sözcükler: Kütüphane kavramı; kütüphane hizmetleri; dijital uygulamalar; İstanbul Bilgi Üniversitesi.

Abstract

This article describes the ongoing of the traditional library and service concept alteration to the library and service concept of the digital age and refers to an instance as İstanbul Bilgi University Library and e-Resources that pioneers technological advances and digital applications to be integrated into the library field. In this sense it involves services, developments, applications and projects provided by Bilgi Libraries. This article also accounts for a number of works which integrated digital resources and applications and social network interactions of the internet and the web of the digital age and how they are adjusted to the library area. In this context, it refers to an evolvement of a different approach of libraries and enhancements diverged from customary and adopted library service concepts and reveals through the medium of samples from İstanbul Bilgi University Library and e-Resources.

Keywords: Library concept; library service; digital applications; İstanbul Bilgi University.

* Uzman Kütüphaneci, İstanbul Bilgi Üniversitesi Kütüphane ve e-Kaynaklar. e-posta: banu.elci@bilgi.edu.tr

Değişen Kütüphane Kavramı

Kütüphane denildiğinde ne anlıyoruz ya da bir kütüphaneyi nasıl hayal ederiz zihinlerimizde? Malum kütüphane deyince herkesin zihninde imgelenen, şekillenen ve içinde sadece kitap ve diğer basılı kaynakları barındıran bir kütüphane imajı vardır mutlaka ancak her nasılsa kütüphane deyince kavram olarak da içerik olarak da oldukça geleneksel yapılar ve içerikler gelir insanın aklına. Bu durum sanırım özellikle bizim ülkemizde sıklıkla karşılaştığımız bir durumdur. Türkiye'deki sosyo-ekonomik koşullar, eğitim imkânları, okuma alışkanlığımız, öğrenmeye ve araştırmaya olan merakımız ve kütüphanelerin eğitim konusunda ne kadar öncelik taşıdığı gibi konular hepimizin bildiği ve yıllar yılı süren sorunlarımız. Bunların detaylarına ise hiç girmeyelim derseniz. Bu bambaşka bir yazı konusu. Yine de kütüphane deyince buram buram eski ahşap kokan mobilyalar, bildiğimiz klasik basılı envai türde kitaplar; romanlar, şiirler, klasikler, Meydan Larousse'ler, Ana Britannica'lar, sağlık ansiklopedileri, mikroçipler belki biraz da müzik CD'leri... Genellikle böyle bir mekân belirir insanın zihninde değil mi?

Kütüphane deyince basılı kaynaklar, basılı kaynaklar deyince de kağıt sayfalar gelir insanın aklına...

Sadece kütüphaneler değil, eski dönemlerdeki bilim insanlarının, düşünürlerin, filozofların kendi ev ya da malikânelerinde sahip olunması elzem olan kişisel kütüphaneler de gelir hatta akla. Sıcak ya da soğuk, dingin, biraz tozlu, çok değerli ve anlamlı.

Sırf bu nedenle, dünyanın en değerli bilgilerini milyonlarca deri, papirüs, tablet, kağıt üzerinde ve bunları da kütüphane denilen binalar içinde taşıyor diye tarihte yakılan, yıkılan onlarca kütüphane ve kaynaklar gelir usumuza.

Persopolis Kütüphanesi (M.Ö. 330), Sibilli Yazıtları (M.Ö. 75), İskenderiye Kütüphanesi (M.S. 490), Bağdat Kütüphaneleri (M.S. 600'ler), Endülüs Emevi Kütüphaneleri (M.S. 15. yy.), Maya ve İnka Kütüphaneleri (M.S. 16. yy.), Berlin Kütüphanesi (M.S. 1945), Bağdat Kütüphane ve Tarih Müzesi (9 Nisan 2003). Tüm bu kütüphane ve değerli kaynakların yok oluşu ve gelecek kuşaklara kalamaması ne yazık ki çok acı bir durum. Yüzbinlerce kağıt, tablet ve değerli nice bilgi kül yığımına dönüştü, yok oldu. Ülkelerin kültürleri, geçmişi, tarihi, keşifleri, buluşları, alimleri, bilgeleri, bilgileri küllerle birlikte kaybolup gitti. Geçmişten geleceğe uzanan bilgi köprüleri kısmen de olsa tarihe karıştı.

O zamanlardan günümüze yüzyıllar geçti. Savaşlar oldu, devrimler oldu çağlar geldi, çağlar geçti. Şimdi neredeyse tamamıyla farklı bir çağda, tam da eskiyle kıyaslandığında ironik bir şekilde bilgi ve dijital çağındayız. Her şey büyük bir devrim niteliği taşıyan İnternet ve Web'in gelişimi ile oldu. İnternet, zaman ve mekân engellerini ortadan kaldırarak yedi gün 24 saat bilgi kaynaklarına erişimi mümkün kıldı. Günümüz bilgi ve dijital çağında, sadece basılı kaynaklardan ve geleneksel kütüphane hizmetlerinin yer aldığı bir kütüphaneden bahsetmek, özellikle de bunu üniversite kütüphaneleri için dile getirmek artık mümkün değil. Çünkü her şey gibi kütüphaneler ve kütüphane kaynakları da zamanla dijital çağa uyumlanmaya başladı. Kütüphaneler artık sadece bir binadan oluşmuyordu ayrıca herkesin dilediği zaman dilediği

yerden kütüphaneye gitmeden de ulaşabileceği sanal bir varoluş taşıyordu. Kütüphane kaynak ve hizmetleri sadece bir mekânın içinden değil elektronik olarak evden ve bulunduğumuz her yerden erişilebilir oldu. Kütüphaneler artık sadece fiziksel mekânlar değil, herkesin bulunduğu alanlara ve sosyal ağlara entegre olmuş ve mobil bilgi hizmetleri de sunabilen sanal mecralara dönüştü.

Kullanıcılar ise kesinlikle çok farklılaştı. Teknoloji ile yaşayan ve bunu hayatın her alanında kullanan bir kitle var artık ve şimdi dijital çağda, dijital çağla mükemmel entegre olmuş gençler, öğrenciler var. Y ve Z kuşağı diye adlandırılan gençlik... Bunlar teknoloji çağının hızlı kullanıcıları; aynı anda hem bilgisayar hem televizyon hem cep telefonunu kullanabiliyorlar. Sosyal medyada ise gerçek hayatlarından daha fazla vakit geçiriyorlar. Twitterları, Facebookları, Instagramları, blogları ve dahi iletişim kurmak için geliştirdikleri sanal sohbet dilleri var. Çevrimiçi sosyalleşme alanları onlar için daha gerçek, daha yaşanılabilir, daha pratik ve dahası büyümlü bir ortam.

Durum böyle olunca kütüphaneler de teknolojik gelişmeleri yakından takip eden, İnternet ve Web tabanlı tüm bilgi sistemlerini kütüphane hizmetlerine entegre eden bir uygulama ve yaklaşım sergilemeye başladı. Artık kütüphaneleri ziyaret eden kullanıcı sayısı azaldı, çevrimiçi kaynakların ve hizmetlerin kullanımı basılı kaynakların kullanımına oranla da gittikçe artmaya başladı.

Geçmişte basılı kaynakların bulunduğu kütüphaneler maalesef kül olsa da, çağımızda artık kül misali Web’den Web’e uçuşan ve sosyal ortamlarda oradan oraya savrulabilen veriler, bilgiler mevcut. Kütüphaneler de Facebook, Twitter ve diğer sosyal ağ hizmetlerini yoğunlukla kullanmakta ve yeni kuşak kullanıcı profiline uygun, sorunsuz, esnek, anlamlı, pratik ve özgürce kullanım alanları yaratan ve yaşatan bir sanal dünya var karşımızda.

Şimdi bir kütüphane hayal edin;

Kütüphanesinde toplamda 147.000’den fazla basılı kitabı, 11.000 adet geniş bir film koleksiyonu ve ağırlıklı olarak caz CD’leri olsun. Sanal Kütüphanesinde; 300.000’den fazla elektronik kitap, 47.000’den fazla elektronik dergi, 20.000’den fazla başlıkla, ödüllü filmler, belgeseller gibi çevrimiçi videolar, 107 adet elektronik veri tabanı ve e-ansiklopediler bulunsun. Bu kaynaklara İnternet üzerinden, kampüs içinden veya kampüs dışından günün 24 saati erişilebilsin.

Kütüphaneye çevrimiçi bağlanıp istediğiniz e-kitap, e-dergi, e-gazeteyi okuyun ya da müzik dinleyin. Kütüphanenin zengin film koleksiyonuna göz atın. Tüm filmlerin fragmanlarını izleyip, filmler hakkında bilgiler edinin. Bulduğunuz yerden, ödünç alınmış olan kaynakları ayırtın, kaynaklar temin edildiğinde e-posta göndererek sizi haberdar etsinler. Yeni çıkan kitaplar an fazla iki hafta sonra raflarda yerini alsın, sinemada gösterilen bir filmin DVD’si çıktığında hemen film koleksiyonuna katılsın. Kütüphanede bulamadığınız yazılı, dijital her türlü kaynağın kütüphane koleksiyonuna dâhil edilmesi için istekte bulunun. Kütüphane hesabınızdan ödünç alınan kaynağın daha kaç kişi tarafından ayırtıldığından, ne zaman iade

edileceğinden haberdar olun. Kaynak bulunduğunuz kampüs kütüphanesinde değilse, istediğiniz kampüse gün içerisinde nakil yoluyla hemen gönderilsin. Ödünç alınan kaynakların süresi ise kütüphaneye gelmeden İnternet üzerinden uzatılsın.

Ne konfor değil mi?

Yine bilgisayardan, modaya, gastronomi alanından, mimarlığa tüm sosyal bilimlere ya da diğer bilim alanlarında binlerce e-dergi sanal kütüphane ortamı üzerinden okunabilsin. Dünya üzerindeki tüm önemli şirketlerin profillerine, bilgilerine, ülke raporlarına, yüzlerce farklı alanda hazırlanan ekonomik göstergelere erişilebilsin. Ayrıca dünyanın dört bir yanından orijinal formatında gazetelere ulaşmak mümkün olabilsin. Örneğin; 100 ülkede 60 dilde yayınlanmakta olan 3000’i aşkın gazeteyle de orijinal formatında erişim sağlansın.

Masaüstü, dizüstü, tablet ya da mobil telefonunuza, o dakika sesli kitap, makale indirip dinlemek, çoklu ortam sistemlerini kullanan veri tabanları üzerinden dünyanın her bölgesindeki önemli müzeleri ziyaret edilebilmek, sanat objeleri ve kültürel mirasları, yerine gitmeden izleyebilmek ya da moda tasarımları, mimari yapıları, bir tuşla görebilmek imkânı olsun. Bir taraftan önemli bestecilerin biyografileri okunurken, diğer taraftan eş zamanlı müzikleri dinlenebilsin.

E-kitaplardan kendine ait kişisel bir kütüphane kurulabilsin, özel e-kütüphanedeki kitapların içine notlar alınabilsin, altı çizilebilsin ve kaldığın yeri işaretleyerek bir sonraki okumaya hazır olabilsin.

Açık erişim sistemi ile üniversitenin tüm lisans, yüksek lisans, doktora tezlerine e-ortamda ulaşılabilirsin. Yine bir milyondan fazla tam metin doktora ve yüksek lisans tezine tek bir tuşla her yerden erişilebilirsin.

Göz yormayan e-ink (elektronik mürekkep) teknolojisini kullanarak elektronik kitapları basılı kitap konforu ile okunmasını sağlayan e-kitap okuyucu ve renkli e-kitap okuyucu cihazlar olsun. İçinde de 100 adet e-kitap yüklü olarak verilen bu cihazlara, kütüphanenin erişim sağladığı 300.000’den fazla e-kitaptan da istediğinizi yükleyebilirsin. Ayrıca iPad mini de ödünç olarak kullanıma sunulsun.

Bilgi Academic Search Engine (BASE) kullanılarak tüm basılı ve elektronik kaynaklar tek bir arayüzden aranabilirsin, ilgililik sırasına göre sıralansın, hızlı ve doğru sonuçlar elde edilsin ve araştırma sonuçlarını akademik filtreleme gibi çeşitli seçenekler sunsun.

Kütüphane kataloğuna bir mobil cihaz ile erişildiğinde, otomatik olarak kullanıcıyı kataloğun mobil sürümüne yönlendirsin.

Kütüphane web sayfasında “Ask a librarian” başlığı altında kullanıcıların sorularını çevrimiçi iletebileceği bir sistem entegre edilerek, kullanıma sunulsun ve böylece kullanıcılar, e-kaynakların kullanımı, kampüs dışı erişim gibi sorularını uzman kütüphaneciye çevrimiçi danışabilirsin.

Her ortamda kullanıcılara ulaşmayı hedefleyerek tüm sosyal medya araçlarını da kullansın, kütüphane ile ilgili tüm yenilikler, etkinlikler ve diğer tüm duyuru ve güncellemeler

Facebook, Twitter sayfalarında ve kütüphane blogunda sürekli yayınlansın.

İstanbul Bilgi Üniversitesi Kütüphane ve e-Kaynaklar'dan bahsediyoruz ve tüm bunlar gerçekten hayal değil...

Kuruluşundan bu yana “Herkes BİLGİlensin” sloganı ile diğer üniversitelerden gelen akademisyenlere, öğrencilere, araştırmacılara ve meraklılara açık olan İstanbul Bilgi Üniversitesi Kütüphane ve e-Kaynaklar, dijital çağa ve konsepte uygun son derece gelişmiş hizmetler sunmakta kullanıcılarına.

Eskilerin kütüphanelerinden söz ederken geleneksel, klasik kütüphane içerik ve hizmetlerinden oldukça farklı bir uygulama ve anlayış var bu kütüphanede. Kitaplarda, dergilerde okuyarak bildiğimiz, duyduğumuz, gördüğümüz kütüphaneler o eski kafaesk tarzlarından sıyrılıp, dijital kütüphanelere doğru evrilmeye başlıyor. Kütüphanecilik alanında pek çok teknolojik uygulamanın öncülüğünü yürüten İstanbul Bilgi Üniversitesi Kütüphane ve e-Kaynaklar da bu konuda oldukça ince bir duyarlılığa sahip.

Hakikaten düşündüğümüzde aslında tüm bu uygulamalar biraz da fantastik bir boyuta uyumlanıyor. Hani dijital çağdan bahsediyorsak ve dijital teknolojileri kütüphanelere de adapte etmeye çalışıyorsak bu durum aynı zamanda bir yaklaşım, anlayış, emek ve süreç uyumlanması gibi unsurlardan ödün vermeden ve teknolojik gelişmeleri de çok yakından takip etmekten geçiyor.

İstanbul Bilgi Üniversitesi Kütüphane ve e-Kaynaklar'da başka ne tür hizmetler, gelişmeler ve projeler var bir de onlara kısaca bir göz atalım derseniz.

2011 yılı itibari ile İstanbul Bilgi Üniversitesi Kütüphanesi'nde Radyo Frekansı ile Tanımlama (RFID) sistemi kullanılmaya başlanmıştır. Bu sistem ile koleksiyon sayımı çok daha hızlı ve uzun mesafelerden gerçekleştiriliyor ve aranan kaynaklar el terminalleri ile çok daha hızlı bulunabiliyor, ödünç verme-iade işlemleri birden fazla kaynak için yapılabilir, raporlanabilir ve aynı zamanda kaynakların güvenliği de sağlanabilir.

İstanbul Bilgi Üniversitesi Kütüphane ve e-Kaynaklar ayrıca ortaokul ve lise çağındaki öğrencilerin ve öğretmenlerin bilgi okuryazarlığı konusundaki farkındalıklarını artırmak ve doğru / güvenilir bilgiye dijital ortamda, tek bir platform üzerinden erişimlerini sağlamak amacıyla “İstanbul Bilgi Üniversitesi Gençlik E-Kütüphanesi” adlı bir proje gerçekleştirmekte. Bu proje kapsamında ulusal ve uluslararası yayıncılar tarafından yayınlanan akademik kaynaklar, dijital ortamda ortaokul, lise öğrencileri ve öğretmenlerin erişimine sunulacak ve bu sayede aynı anda binlerce öğrenci ve öğretmen bu kaynaklardan yararlanabilecek.

Kütüphane'nin ayrıca sosyal sorumluluk projesi de bulunuyor. İstanbul Bilgi Üniversitesi Kütüphanesi tarafından, Türkiye Korunmaya Muhtaç Çocuklar Vakfı (TKMCV) “Koruncuk Vakfı” Bolluca Çocuk Köyü Kütüphanesi düzenleniyor. Koruncuk Vakfı Bolluca Çocuk Köyü Kütüphanesi'nde, öğretmenlerin, çocukların ve gençlerin eğitimlerinde ihtiyaç duydukları kaynaklara doğru ve hızlı ulaşmaları için, kütüphane koleksiyonu İstanbul Bilgi Üniversitesi Kütüphanesi tarafından uluslararası standartlarda oluşturuluyor ve kullanıma açılıyor.

Ayrıca Kütüphane'nin Kültür Politikaları ve Yönetimi (KPY) ile ilgili akademik çalışma ve araştırmaların gelişimine katkı sağlayan bir koleksiyonu mevcut. KPY Araştırma Kütüphanesi, kültür politikaları ve yönetimi alanında yayımlanmış kitapları, e-kitapları, dergileri, e-dergileri, e-referans kaynaklarını, e-makaleleri, tezleri, araştırma çalışmalarını, raporları ve diğer akademik İnternet kaynaklarını hizmete sunuyor.

İstanbul Bilgi Üniversitesi Kütüphane ve e-Kaynaklar'da ayrı bir birim olarak yer alan Avrupa Birliği Enformasyon Merkezi'nde Avrupa Birliği ile ilgili yapılan çalışmalara erişebilme, Web üzerinden konu ile ilgili veri tabanlarını inceleyebilme fırsatı sunuluyor. Bu birim Avrupa entegrasyonu ile ilgili yapılan akademik çalışma ve araştırmaların gelişimine katkıda bulunmak, üniversite ve diğer yerlerde Avrupa Birliği ve politikası üzerine kamuoyunu bilgilendirmek amacıyla kuruldu. Birim, Avrupa Birliği kurumlarına ait resmi yayınların ve e-kaynakların büyük bir bölümünü içeriyor.

Kütüphane çalışanları da ayrıca MBA, Hukuk, Avrupa Birliği, Kütüphanecilik, Arşivcilik alanlarında yüksek lisans yapmış uzman kütüphanecilerden oluşuyor.

Sanırım geçmiş yüzyıllardan günümüze gelindiğinde zihnin sınırlarını zorlayan bir kütüphane kavramı ve hizmetinin zamanla benimsenmesi artık dijital çağda ve teknolojik gelişmeler doğrultusunda hiç de hayal değil gibi görünüyor. Zamansız ve mekânsız dostluklar gibi Bilgi Kütüphaneleri de sunduğu dijital kaynaklar, uygulamalar ve dijital çağa uygun hizmet ve anlayış ile tüm öğrencilerin, akademisyenlerin, araştırmacıların, kitapseverlerin, film izleyicilerinin, müzikseverlerin, akademik elektronik kaynaklar arasında gezmek (surfing) isteyenlerin dostu olmaya devam ediyor.